

Klassieke Olympiaden 2023-2024

Volwassenen Latijn

Vooraf aan de deelnemers

- Een winnende vertaling voldoet aan een aantal voorwaarden. Eerst en vooral moet de brontekst uiteraard correct geïnterpreteerd zijn, waardoor we een juiste inhoud lezen. Daarnaast is de doeltekst ook een aangenaam leesbare en meeslepende tekst, waarbij de sfeer van het origineel bewaard blijft. Zorgvuldige woordkeuze en doordachte zinsbouw dragen bij tot een literair waardevolle Nederlandse tekst.
- Let op: bewerkingen en creatieve eigen versies van het verhaal worden uitgesloten. In een Nederlandse vertaling wordt met alle elementen van de originele tekst *iets* gedaan: er staan in principe geen toegevoegde elementen, anders dan vanuit de noodzaak van het Nederlandse taaleigen. De jury verwacht een vlotte poëtische vertaling zonder de inhoud en vorm van het origineel te verwaarlozen.
- Omdat het niveau van de vertalingen van niet-classici de afgelopen jaren heel hoog was, hebben we besloten bij de beoordelingen geen onderscheid meer te maken tussen classici en niet-classici.
- Wel willen we graag weten of u classicus/classica (in opleiding) bent of niet en van welke vereniging(en) (NKV, VCN, VVG) u eventueel lid bent.
- U kunt uw vertaling vóór 1 februari 2024 sturen naar olympiadeklassiekvolw@gmail.com.

Veel succes!

Inleiding

Decimus Magnus Ausonius (ca. 310-395) is bij ons waarschijnlijk het meest gekend vanwege zijn Moezel-gedicht, dat in 2016 door Patrick Lateur vertaald werd (Lied van de Moezel, Uitgeverij P). Dit jaar zoeken we met Ausonius andere gebieden op voor de Klassieke Olympiaden.

Geboren in Burdigala (het huidige Bordeaux) in een welvarende Gallo-Romeinse familie, genoot hij een degelijke opleiding in Bordeaux en Toulouse. Als docent won hij veel aanzien en werd hij op een gegeven moment door keizer Valentinianus uitgenodigd om in Trier zijn zoon, Gratianus, te onderwijzen. Aan het hof breidde Ausonius zijn netwerk uit met enkele stevige, politieke contacten. Gratianus zou zijn oud-leraar steeds blijven waarderen en eren.

Het werk van Ausonius bestaat voornamelijk uit gelegenheidsgedichten. Het oeuvre is vrij omvangrijk en moeilijk te dateren. In zijn verzen valt de vormprecisie op en vinden we heel wat interessante informatie over zijn omgeving en de tijd. Over de poëtische waarde is men niet altijd even enthousiast. Volgens sommigen heeft dit niet zozeer met de kwaliteit van zijn werk te maken: zij stellen dat hij een slachtoffer is van de vooroordelen tijdens de Renaissance tegenover laat-klassieke auteurs.

In zijn werk spreekt Ausonius met trots over zijn eigen Gallische afkomst en roemt hij zijn eigen geboortestreek. Tegelijk getuigt hij ook van een diepe band met Rome. In zijn Ordo Urbium Nobilium somt hij een top 20 op van de belangrijkste steden van zijn geliefde wereldrijk. Per stad lezen we een omschrijving – bij de ene stad is die al wat uitgebreider dan bij de andere. Op nummer één staat uiteraard Rome en zijn geboortestad sluit het rijtje af. Zoals u kunt zien in de opgave vormen net die twee fragmenten ook de uitersten qua lengte.

Met Ausonius krijgen we een inkijk in de ziel van een overtuigde Gallo-Romein. We zijn benieuwd naar uw vertaling hiervan.

Tekst

1 - ROMA

1 Prima urbes inter, divum domus, aurea Roma.

20 - BURDIGALA

1 Impia iamdudum condemno silentia, quod te,
o patria, insignem Baccho fluviisque virisque,
moribus ingeniisque hominum procerumque senatu,
non inter primas memorem, quasi conscius urbis
5 exiguae inmeritas dubitem contingere laudes.
non pudor hinc nobis; nec enim mihi barbara Rheni
ora nec arctoo domus est glacialis in Haemo:
Burdigala est natale solum; clementia caeli
mitis ubi et riguae larga indulgentia terrae,
10 ver longum brumaeque novo cum sole tepentes
aestifluique amnes, quorum iuga vitea subter
fervent aequoreos imitata fluenta meatus,
quadrua murorum species, sic turribus altis
ardua, ut aerias intrent fastigia nubes,
15 distinctas interne vias mirere, domorum
dispositum et latas nomen servare plateas,
tum respondentes directa in compita portas;
per mediumque urbis fontani fluminis alveum,
quem pater Oceanus refluo cum impleverit aestu,
20 adlabi totum spectabis classibus aequor.
Quid memorem Pario contectum marmore fontem
Euripi fervere freto? quanta unda profundum!
quantus in amne tumor! quanto ruit agmine praeceps
marginis extenti bis sena per ostia cursu,
25 innumeros populi non umquam exhaustus ad usus!
hunc cuperes, rex Mede, tuis contingere castris,
flumina consumpto cum defecere meatu,

huius fontis aquas peregrinas ferre per urbes,
unum per cunctas solitus potare Choaspen.
30 Salve, fons ignote ortu, sacer, alme, perennis,
vitree, glauce, profunde, sonore, inlimis, opace.
salve, urbis genius, medico potabilis haustu,
Divona Celtarum lingua, fons addite divis.
non Aponus potu, vitrea non luce Nemausus
35 purior, aequoreo non plenior amne Timavus.
Hic labor extremus celebres collegerit urbes,
utque caput numeri Roma inclita, sic capite isto
Burdigala ancipiti confirmet vertice sedem.
Haec patria est: patrias sed Roma supervenit omnes,
40 diligo Burdigalam, Romam colo; civis in hac sum,
consul in ambabus; cunae hic, ibi sella curulis.

Ausonius, *Ordo Urbium Nobilium*, Urb.1, Urb.20

Aantekeningen

	1 - Roma	<i>dit gedicht bestaat uit slechts één regel</i>
regel 1	Prima urbes inter, divum domus	<i>vul aan: est</i>
regel 1	urbes inter	<i>= inter urbes; postpositie van het voorzetsel</i>
	20 - Burdigala	
regel 7	arctous	<i>met betrekking tot Arctos, in poëzie: noordelijk, ijskoud</i>
regel 7	Haemo	<i>de Haemus, een hoge reeks bergen in Thracië</i>
regel 9	riguus <i>adj.</i>	<i>rijkelijk bewaterd</i>
regel 9	largus <i>adj.</i>	<i>overvloedig</i>
regel 10	brumae	<i>winter</i>
regel 11	aestiflui amnes	<i>getijdenrivieren</i>
regels 11 t/m 12	quorum t/m meatus t/m 12	<i>quorum is te verbinden met fluenta, dat onderwerp van de bijzin is</i>
regel 11	iuga vitea subter	<i>= subter iuga vitea; postpositie van het voorzetsel</i>
regel 12	aequorei meatūs <i>nom. mv.</i>	<i>de bewegingen van de zee; bedoeld wordt: eb en vloed</i>
regel 13	quadrua	<i>in vierkanten gelegd, carré, vierhoekig</i>
regel 15	distinctas	<i>precies ingedeeld</i>
regel 16	plateas	<i>via het Latijn van het Griekse πλατεῖα (ὁδός) naar het Franse 'place'</i>
regel 16	nomen servare	<i>trouw zijn aan hun naam</i>
regel 18	fontani	<i>gevoed door bronnen</i>
regel 19	quem t/m aestu	<i>bij vloed stroomt het water van de zee stroomopwaarts</i>
regel 20		<i>Een verwijzing naar Vergilius Aenis X, 267-269: At Rutulo regi ducibusque ea mira videri Ausoniis, donec versas ad litora puppes respiciunt totumque adlabi classibus aequor.</i>
regel 22	Euripi	<i>Euripus verwijst oorspronkelijk naar het nauwe kanaal tussen Euboea en Boeotië, maar werd doorheen de tijd een typische uitdrukking: 'een nauw kanaal' watervloed</i>
regel 23	agmine	<i>een verwijzing naar Herodotus, VII 108: de Lisusrivier kan Xerxes en zijn leger niet van het nodige water voorzien</i>
regel 26		<i>een verwijzing naar Herodotus, I 188: De Grote Koning wil enkel van het water van de Choaspesrivier drinken</i>
regel 29	Choaspen	<i>vandaag Bagni d'Abano, een bekende Romeinse waterplek</i>
regel 34	Aponus	<i>supinum II, vertaal: om te drinken</i>
regel 34	Nemausus	<i>vandaag Nîmes, het water van Nîmes te verbinden met zowel Aponus als Nemausus</i>
regel 35	purior	

regel 35	Timavus	<i>vandaag de Timao, rivier in Istria tussen Aquileia en Trieste</i>
regel 36	Hic labor	<i>hiermee bedoelt Ausonius dit lofdicht op Burdigala</i>
regel 36	collegerit	<i>con. perfectum</i>
regel 37	caput numeri	<i>letterlijk: het hoofd van het getal = de eerste plaats</i>
regel 37	capite isto	<i>deze plaats; bedoeld wordt de laatste plaats</i>
regel 37	Roma inclita	<i>vul aan: confirmat (uit confirmet in de volgende regel)</i>
regel 38	confirmare	<i>innemen, bezetten</i>
regel 38	incipiti vertice	<i>waarbij onduidelijk is wie de beste is</i>